

Trettio år med orgelklanger, mänskoröster och fågelsång

Det var en vacker vårkväll 1974. Stockholmsorganisten Erik Lundkvist hade just gett en lysande konsert på den nya Grönlundorgeln i Mariehamn och vid en tejudning hemma hos kantorsparet Halldis och Sune Lindholm på Södragatan och gled samtalet naturligt in på temat orglar och orgelmusik. Erik Lundkvist berättade då att Stockholms orgelfestival 1973, som han var ledare för, hade blivit en stor succé.

Stockholm har utvecklats till en verklig orgelstad. Även här hemma på Åland hade det byggts en rad nya orglar. Erik Lundkvist tyckte att vi därför borde grunda en orgelfestival på Åland. Vi hade redan drömt att starta en internationell festival, men ännu inte skridit till verket. I våra små församlingar hade ett stort kapital lagts ned på orgelanskaffningarna. En orgelfestival skulle underlätta större musiksatsningar och låta de nya orglarna komma till användning även i andra sammanhang de liturgiska. Vi ville också medverka till att våra äldre orglar skulle bevaras och sättas i ursprungligt skick, något som band andra orgelkonsulenten Jan H Börjesson i Göteborg genom sin dokumentation av åländska orglar har hjälpt oss med.

Konserthusorganisten Erik Lundkvist trodde våren 1974 att en orgelfestival på Åland skulle ha goda förutsättningar att lyckas. Åland, sade han, har inte bara orglar utan också vackra medeltidskyrkor, en underbar försommarnatur med grönska och fågelsång samt engagerade präster och kantorer som Sture Mattsson, Stefan Snellman, Artur Javén, Ingmar Lundén, Sture Isacson, Sune Lindholm och Kaj-Gustav Sandholm. Det gäller bara att sätta i gång och då är viktigt att från början utse en som håller i trådarna, sade han. För den uppgiften föreslog han Stefan Snellman. Själv hade Erik Lundkvist haft den rollen i Stockholm och nu stod han i beråd att axla uppdraget som dirigent för Svenska sektionen av Internationella Heinrich Schütz-sällskapet. Han föreslog på stående fot att vi skulle samarbeta och slå samman Ålands orgelfestival med Schützveckan.

Sällskapets entusiastiska ordförande doktor Eva-Juliane Meschke, kantor Sven Lingman och hela styrelsen var genast med på noterna och snart var förberedelserna i gång. Vi skrev och ringde till varandra, hade möten i Mariehamns prästgård och tryckte på Consa Print 16 000 foldrar som spreds i hela nordvästra Europa. Michael Howard i London vidtalades som gästdirigent och den engelska sopranen Elaine Pierce som sångsolist. Som konsertorganister inbjöds professorerna Alf Linder, Enzo Forsblom, Tauno Äikää och Andrzej Chorosinski.

När anmälningstiden hade gått ut hade vi 120 deltagare från Norden, Holland och Västtyskland. De bodde på Strandnäs motell och på Lemböte lägergård, där programmet övades in. Festivalens kansli fanns i St Mårtens kyrka, där orgelbyggare och musikförlag ställde ut. Vi arbetade febrilt, men skrattade och hade roligt när vi träffades över kaffekoppen eller en bit mat. Att stämningen var på topp svarade inte minst doktor Eva Juliane Meschke och kyrkoherde Artur Javén för. Programbladen trycktes i takt med att verken inövades och vi sprang som skottspolar mellan St Mårtens kyrka och Consa Print. Trycksvärtan hann inte torka innan det var dags att dela ut dem.

Till konserterna gick bussar både från både Lemböte, St Görans och St Mårtens kyrkor. Deltagarna följde med från kyrka till kyrka, även till orgelkonserterna. De bildade "boägg" och vi avslutade kvällarna med att sjunga gammalkyrklig aftonbön.

Samarbetet med Schütz-sällskapet upprepades år 1981, då festivalkören och ensemblen dirigerades av Torsten Nilsson, som också komponerade orgelstycket "Kleine Messe für Orgel", improviserade överdådigt friskt och gav en konsert med egen orgelsvit "Septem improvisationes". Han inspirerade författaren Gunvor Javén till ett helt ett häfte med orgeldikter. Tyvärr drabbades Torsten Nilsson, den kanske störste entusiasten oss alla, kort efter festivalen av en svår hjärnblödning.

Ålands orgelfestival har under sina trettio år haft tre ledare: Stefan Snellman i sexton år, Kaj-Gustav Sandholm i elva år och Henryk Gwardak, som hittills hunnit med tre festivaler. Vi har haft gäster från snart sagt alla världens hörn, Helsingfors och Hiroshima, Rom och Boston, Harlem och Piteå, Paris, Bryssel, Prag, Neapel, Lund och London, Moskva och Buenos Aires. Vi har lyssnat till musik av allt från Frescobaldi och Buxtehude till ålänningarna Sture Isacson, Lars Karlsson och Jack Mattsson. Vi har hört allt ifrån enkla folkliga låtar till tjecken Petr Eben och fransmannen Olivier Messiaen - som ju längre tiden gått, blivit mer och mer uppskattad, inte minst för hans inlevelse i skapelsens och frälsningens mysterier, som starkt kommit fram i Erik Boströms, Henrik Östmans och Folke Forsmans tolkningar.

Bland de över hundra organister, som gästade orgelfestivalen, har funnits tyska, holländska och polska professorer, egna organister som Sture Isacson, Sune Lundholm, Kaj-Gustav Sandholm, Henrik Österman och Henryk Gwardak samt åländska ungdomar som Mats Backman, Christian Juslin, Guy Karlsson samt Markus Malmgren. Vi har också lyssnat på populära musiker som Gunnar Idenstam, Björn J:son Lind och Janne Schaffer.

De sistnämnda har främst engagerat en yngre publik och vi ser fram mot fler inslag från olika traditioner och stilarter. Några har exempelvis önskat en mera folklig eller jazzinfluerad musik. "Alles zum Gottes Lob und Ehre" – allt till Guds lov och ära – som orgelbyggaren Hans Heinrich med stora bokstäver ristade in på orgelhusets tak i Kumlinge. För att främja orgelintresset och samhörigheten bland orgelvännerna har vi anordnat orgelstudie- och kulturreSOR till Sverige, Tyskland, Polen och Göteborg.

När vår festival startade fanns bara en orgelfestival i landet, orgelveckan i Lahtis. Senare har de vuxit upp som svampar ur jorden och på Åland finns dag flera musikfestivaler, som vi genom Kulturföreningen Katrina samarbetar med. De åländska församlingarna, Ålands prosteri, Ålands landskapsregering, Svenska kulturfonden och näringslivet har gett festivalen sitt stöd och hjälpt oss att förverkliga målsättningen att under en vecka varje försommar erbjuda hemmapublik och gäster klassisk och nyskriven orgelmusik, ibland i kombination med andra instrument och vokal musik. Men festivalen har framför allt möjliggjorts tack vare enskilda personer som år efter år ställt upp och arbetat ideellt.

För att tillgodogöra sig orgelmusiken behöver man inte, som många tror, vara expert. Man kan lyssna på den på samma sätt som man lyssnar till vindar, vågspel och fågelsång Vi hälsar därför alla vänner av musik, skönhet, natur, mystik och meditation välkomna till Ålands orgelfestivals konserter.

Styrelsen för Ålands orgelfestival r.f.